

Jerusalem samt det förlofwade landet. : Skildrande rese-handbok för en stil...

57 D Br. Anon.

National Library
of Sweden

1867
=

Res.
asiat.
(Bn)
o

Jerusalem

samt

Det förlofwade landet.

Skildrande

Rese-handbok

för

en stilla afstund.

"jag kom
jag såg"
och — gjorde.

Bearbetning efter F. Straus, öfversj. af L. P. G.,
Bobets öfversj. af Lindblad, Pressens öfversj. af
Bergstrand, Mamsell Bremers och Bestows Re-
sebeskrifningar, i det heliga landet m. m.

Hedemora, Tryckt hos A. Th. Westman, 1867.

Journal

1848

Journal

Journal

1848

Journal

Journal

Journal

Journal

Journal

Journal

Journal

Journal

Journal

Journal

Journal

Journal

I.

"Land! Land!" utropades det från ut-
fiken i masten, "land!" sade Styrmannen
med kifaren för ögat. — Det flög ge-
nom mig en glad, en wemodig, nej en
allwarlig högtidlig känsla, ty landet som
warnades i det ännu blåa fjerran, war
intet annat än målet för min barndoms
drömmar och min ungdoms trängtan, det
war Palestina, det förlofwade landet, det
gamla Canaan med Jerusalem och alla
des heliga minnen.

Winden sköt of fort framåt, ja så fort,
att wi nästan besarade ej wäga of med
ens, in till Jassa, Jerusalem's egentliga
Sjöstads-hamn; ty lägenheten mot hafwet
är ganska öppen, lyckligtwis stillnade det
litet och, hwad som war ändå mera gynn-
ande, kom derefter mot of en stilla land-

wind, så att wi med liten kryfning sakta
närmade oss stranden, der wi kastade ankar.

Jag kan ej beskriwa hwilka känslor,
som nu intogo mig. För knappt en och
en half wecka sedan, hade jag lemnat
Europa och dess mest kända språk; nu i
en annan werldel, andra menniskostam-
mar, det syntes tydeligen, och andra oss
okända språk, andra sätt och förhållanden
och — blott en och en half dagsresa från
Jerusalem. Ett bref till Engelska kon-
sulen framlemnades till den sig infinnande
uppsyningsmannen; det kom genast fram,
ty han war nere wid hamnen. Genom
kaptenen, befälhafwaren ombord, hwilken
kunde tala både Engelska och Tyska (all-
deles nödwändigt, för hwem resande som
helst i utlandet) blefwo wi genast bekant-
gjorde med konsuln, och ej lång stund
derefter, insann sig till vårt begagnande,
den genom honom, i förhand anskaffade
tolken och beskyddaren för hela den blif-

wande resan, jemte desutom nödig betje-
ning så till hjelp, som skydd för landets
innewånare på landsbygden, de för röf-
werier särdeles benägne Beduinerne.

II.

Efter en natt af blandad sömn och åt-
skilliga små anordningar samt ett hastigt
öfverseende af den lilla staden begåfw
wi oss af, ett litet resesällskap, eller som
det heter der i landet: en karavan, af 10
å 12 lastdjur samt 20 å 30 personer,
ty det war flere främlingar än jag och
mitt sällskap, som alldrig förr hade sett Je-
rusalem.

Om belägenheten kring oss till en bör-
jan war wacker och treflig genom träd-
gårdarne kring staden, samt att wi fore
öfwer nedra delen af den sedan forduo,
för sina liljor så beryktade slätten Saron,
så war sättet att färdas så mycket sämre,
ty man skulle rida och det i gående, inga
förwägar sunnos här och således inga

åfdon, utan den wanligaste mer och mindre backiga vägen, är som en ränna belagd med hala lösa kiselstenar och fordrar verkligen de derför i allmänhet wana hästarne och åsnorne, men som allt ändå war öf nytt och wi hade warit nog lycklige, att få en språksam och kunnig tolt, så kände wi ej så mycket till resans beswärligheter.

Han meddelade öf alltså att wi till wenster ej hade stort öfwer två timmars wäg till det namnkunniga stället Bethel, der Jakob drömde om Himlastegen och om Englarne, som derpå gingo upp och neder, samt att derifrån blott wore $1\frac{1}{2}$ å 2 dagsresor till Sammariens hufwudstad, der det ännu wisas den brunnen der Jesus vår Frälsare satt samtalande med wattenhemteriskan; men som vår hufwudsträfwan war Jerusalem, så kommo inga afwägar i fråga.

Wäderleken war wacker och mycket warm;

det mattade vj och, som tollen sade, att resande alltid måste taga herberge på ungefär halfwa vägen, så togo wi in i en så kallad by, wiht icke så treflig som våra swenske byar; ett kloster sades ligga längre in från vägen, der wi nog fått bättre herberge, men som wi besarade der blifwa hindrade för det tidiga uppbrottet, morgonen derpå, så föredrog wi det mindre beqwämliga.

Wi hade nu första gången det nöjet se huru omsorgsfull vår tolf war, att göra vårt tillstånd drägligt och i hwad godt och aftadt förhållande han stod hos folket i allmänhet; detta förstärkte mycket vår trygghet.

En sorglig befantsskap fingo wi deremot äfwen göra: från den första boningen, innan wi komma till de öfrige, framräckte till utseendet slygga och darrande med trasor omlindade menniskowarelser sina afmagrade swarta händer för att få en

liten penning — det war spetällsfe desse, som så ofta kommo i Trälsarens wäg och blefwo hulpne, men ack! wi kunde icke hjälpa, blott gifwa och fälla en medlidandets tår. Arma, utur samhället fränffutne menniskor, edert elände är sjelfffriswet och i det klimatet, oförbätterligt!

III.

I god tid morgonen derpå fortsattes resan. Ack hwilken morgon, hwilken soluppgång bak öfnens berg! Landskapet blef deremot allt dustrare och dustrare; nakna och glatta solbrända klippor beröfwade all wertlighet — så fortgick det i flere långsamma timmar, då, hwilket afbrott, hwilken ljuspunkt mot det öfriga: en friskgrön höjd, mera solbeglänst eller uppsattande förmiddagsjolenes strålar, framstäck såsom af ett trollslag wid horizonen, samt i och med det samma, en stad grå, mörk dyster med gamla ännu gråare omgifwande murar; en österländsk stad med platta

tal, med ganska få ljusa prickar af glädare hvitare byggnader, med visserligen några kupoler eller halfrunda och några spetsiga torn, men ock till vår glädje några, till utseendet europeiska kyrkor: berget war Oljoberget, Christi himmelsfärdsberg, och staden, der framför war Jerusaleem.

Det war den skära glädjen och den wemodiga sorgen! Min läsaude wän, du må sjelf tänka dig mina sinnesrörelser, wid denne syn, jag kan dem icke beskriwa, dock en het tår, ja flere tillrade ned för mina kinder, jag war ej ensam med dessa känslor, flertalet mine medresande delade dem; det war tacksamhetens wot försynen, men en tacksamhet otolkbar och hwarfen för eller sedan så utgjuten.

Och under dessa betraktelser kommo wi allt närmare och närmare staden och trädde sluteligen in genom stadsporten, bewakad af otreflige, ligkiltige Turkiska sol-

dater. Framför och syntes en gata, wist ej bred, söga städad, ja nästan smutsig, ej många samnar rak, snart afbruten genom slingrande bugter; ej ett enda åkdon syntes ej ett tecken till werksamhet, det såg ut, som wi kommit till de afdöda, *) en turkisk wakt, och några undrande Araber och dernäst några snokande skällande hundar, war det enda wi mötte; ej eller wore wi beswärade af i fenstren spejande ansigten, ty wi sågo just inga fenster och uppåt de platta taken så högt stråswade ej våra blickar, men det war dock Jerusalem det gamla, det urgamla genom seklers längd och storartade skiften, häfdwundna Jerusalem.

Wår karawan afminskades småningom: våra medresande astroppade då och då till sine beställda herbergen; skulle jag och

*) I påstwedan, då är det motsatsen, då hwimlar gatorna af mötande tusendtals peligrimer, hwilla komma dit, för att bewisa den stora högtiden.

mitt sällskap gå igenom staden ut på landet? ja hvarför icke! till någon treflig boning wid Oljoberget; men det war icke så, en stor port på guislande gångjern öppnades sluteligen — wi inträdde och framför oss låg nu en ljus, treflig gård med utsigt, så upplifwande, just åt Oljoberget, och med fenster på europeiskt wis, samt desutom en liten trädgårdsteras i affatser, allt så trefligt, men en springbrun, en wattenpump saknades; det är oftast knappt med watten i Jerusalem.

Wi togo nu våra rum i besittning, våra saker uppbyros och wi blefwo snart litet lugnade, jag satte mig på en stol, såg på rummet, såg ut och war färdig, fråga ännu en gång: är det jag? är det wi? äro wi werkeligen i det långt från nordnen belägne Jerusalem?

Men en annan fråga mellankom, det war en lifsfråga: hade wi något till mat? och se! äfwen detta blef beswaradt på ett

tillfredsställande europeiskt, vis. Vi fingo snart upplysning, att detta hotell kallades "La Hospitalité" (Gästfriheten) och att wården war från Schweiz. Den gästtan blef således upplöst.

Efter denna förstärkning och liten återhemtning för öfrigt, wakenade snart begäret, att redan denna dag få en liten öfversigt af staden. Uppoberget sågo wi nedt framför oss, men hwarest woro Calvaria berg, det är Golgatha, Christi graf, det mångbesjungna Zion och Salomos tempel, det fordna herrliga sköna?

Wår tolt, wägwisare och anförare allt i allo, war ej sen göra oss upp en wandringsplan och wi hastade till utförande deraf: wi woro således utom wår port igen, fingo reda på wäderstrecken och åtskilliga andra nödige stambåll för igenkänning af herberget.

Wandringen började: "stadna här!" sade tolken, detta gamla dystra hus war ser-

dom Pilatii palats, nu Turkiskt kaseru; denna gata utan jerdeles många krorar, kalla munkarne Via dolorosa eller sorgewägen; på den wandrade Jesus ut till Golgatha, den är 850 steg lång; midt på sträckningen wisades en hwalfhåge mellan två murar, hwilken munkarne kalla Ecce homo. Se menniskan (se Joh. 19, 5); slutligen kommo wi till det stället, som skulle warit Golgatha — annorlunda hade wi wäl förestått öf belägenheten: på en höjd utom staden, fristående för allt utom windarnes, der ewigt klagande stämmor; men det war icke så, utan innom staden öfwerhoggt med större och mindre kapell moskeér samt ett kloster, nästan en trång stadsdel för sig; munkarne wilja säga att dessa ställen förr legat utom stadens murar, men att dessa wid Romarenas förhärjande och Jerusalem's intagande blifwit nedrisne och de nuwarande i sednare tider tillkommit utanför de he-

lige platserne. I alla fall widhölls nu att stället war det samma, man wiste of till och med punkten der korsset skulle stått, Grafkapellet med sin grotta, den heliga Grafwen, Grafwens kyrka m. m. Jag för min del måste bekänna, att jag blef så förbryllad af de der många menstliga tillsatserne, med des utprålningar jemte de likgiltiga Turkiska wakterne öfwer allt, att jag war nära fråga: är det eller skall det wara? — Wi fördes slutligen utur dessa dystra Tempelgårdar och sökte komma till närmaste lilla kulle; här stadnade wi och våra tankar upplöste sig i återbetraktelser sålunda: Om dessa platser möjligen icke skulle wara de rätta, hwarom och åtskillige sornforskare hafwa delade meningar, så äro de dock i grannskapet och på denna sidan om staden; under denna halfwa horizont led wår dyre Frälsare korsböden och utandades sin sista suck och det, så att helebergen

reunnade, de närliggande grafvarne öppnades och förlåten i templet brast "i tu stycken"; här bredewid lades hans lekamen i Josephs nyhuggna graf, här har lifwets Engel en gång nedstigit och undanwältat stenen, här gaf Jesus lifwet åter åt sig sjelf med förklarad odödlig lekamen; här syntes han för den sökande Maria och för Petrus och för flere — här, här, der wi nu stå, nära två tusende år derefter. —

Wi uppsföto ett mera genomgripande besfådande af de uppgifne helige rummen till en annan gång, ty wi wille äfwen åt andra sidan af staden, men frågade wi, hwarest ligger Zion? — "ja", sade tolken twefande: "det der, den der fullen utom staden, som är föga bebyggd nu för tiden, der säges Davids borg warit belägen: — "håh hå", suckade jag, har Davids berg så nedsjunkit i anseende, så att

ingen minnesbewarande byggnad, ej ens finnes der.

"Ej så underligt", sade en bredwid mig stående munk från klostret, "ty: Zion skall upplöjd warda såsom en åker", profeterade Jeremias (26: 18) och Micha (3: 12).

Så med furstars jordiska glans och ära samt med öfrige människornes dråpeliga byggnader, dock du David, du lefwer för alltid i Sängen!

Vi wandrade nu tillbaks genom staden och kommo slutligen till det mest störtade i byggnadswäg wi hittills kunnat se, ett stort widlyftigt tempel med en wördnadsbjudande kupol, likwißt inmansför en tillstängd och med barska Turkiska soldater bewakad förgård; några lekande barn jyntes der bredewid, men när de fingo se oss, stadnade de med en sådan fräjsande uppsyn, som äfwen de welat säga: "kom icke närmare! — Och se, det war Omars moské, bygd på ruinerne af Salomos tem-

pel, dit förr ingen, hwarken Jude eller Christen eller hwad annan religionsbekännare som helst, utom den Turkiska, Mahomedanska, fått tillträde, ja till och med wid hårdt straff, warit förbjuden att närmare nalkas.

Numera här penningen, guldet, så der underhand, någon gång obemärkt för den stora allmänheten, öppnat des portar. Af våra landsmän har Mamsell Bremer och Pastor Beskow warit innom des murar.

Suckande, jemförande fordom och nu, wandrade wi förbi; wår uppmärksamhet fattades snart wid kala, höga grundmurar och der bredwid strått nedanföör knäböjde gråtande, halfjenirande menniskor; hwad detta? jo det är de arma Indarne, hwilka mot en ansenlig afgift till Turkiska stadskassan så, här oantastade, söka sira sin sorgegudstjenst; närmare så de wist icke nalkas sin nu så saknade förra helgedom.

Här sade vår tolf, war fordom badet Bethesda. — S, mine läsande, kânnen wäl des historia kan jag förmoda? — nu en nästan igensyld sfräpig grop, hwar ifrån Engelen bortwifit för alltid.

Männe ej, des rika källäder ännu är qwar på det öfwergrusade djupet?

Wi kommo derefter, ut genom en stadsport. Vår tolf sade att den kallades Stephaniport; wi wandrade nu på en mark, besällad med mer och mindre försallna graswårdar; det uppgafs wara åtskillige Israels konungar, Profeters med flera Judars graswar. Wi kommo till en dal det war den af Judarne så wördade Josaphats dal; derifrån sågo wi Oljoberget igen och här bäcken Kidron, nu förortfad, men wid den regniga årstiden något flödande; wi gå öfwer densamma på en gammal försallen stenbro. Här till wenster, en ensam lund med förnärliga träd, omgärdade af en gammal

mar; allt såg så dystert och gammalt ut; hwad, frågade wi, är detta ställe gamlare än den öfriga omgifningen? "jo, jo!" swarade tolken, ej underligt, ty det är Gehsemane. — han S. hört talas om det kända?

En wemodig öfverraskning intög oss — ja så! detta ställe der Frälsaren utkämpade sin sista bloddränkta bön, der hans enda synliga wärner, de 11 Lärjungarne, först wisade sitt deltagande med — er dem besegrande sömn och der den 12:te under den djupt kränkta wänskapens lars, förrådde sin Herre och Mästare, samt störtade derigenom sig sjelf, i den bittraste förtwiflans bränningar; icke då anände de gräsliga följder de 30 silfverpengarne och den "infernaliska" kysjen medförde.

Medstämde wandrade wi åter till staden, till herberget igen med trängtande föresats, att dagen derpå mera lugnt, njuta af Oljobergets herrlighet och af de stilla

månstfens aftonstunder, wi kunde så, tillbringa under träden i Gethsemanes förwinden suckande grenar.

Wi komma åter till vårt hem igen. Sömmen, med blandade drömmar omringade och snart, ej underligt, efter en dag med så många upprullade tafslor.

Tidigt morgonen derpå, så tidigt, att stadsportarne knappt woro öppnade, woro wi på väg, först till Gethsemane. Några fåglar, som jutto på de åldrige trädens waggande grenar emottogo och med sitt qwitter: war det sorg eller glädje? det tycktes nästan wara det förra; de förekommo och, såsom allvarliga sändningabud från höjden för att, erinra wandraren om stället dyrbara minier; wi togo det så och jutto der en stund intagne af "den sista nattens" tankar, förlorande och i djupet af Guds förbarmande nåd. Sedan innan solen han spegla sig i nejden, gingo wi med snabba steg upp mot D.

bergets höjder och hunno lagom dit för att se henne uppsörghylla det gamla Jerusalem. Hus och Byggnader, tornspiror och kupoler, fullar och berg, ruiner på gamla Zion, den straxt nedanförliggande Josaphats dal, ja sjelfwa Sionns dal till wenster om staden, syntes öf nu i ett upplyst, ja nära förherrligadt skick mot förra dagen; men icke nog med detta, hela trakten ikring, war förtjusande skön; Bethlehem syntes med möda för mellanliggande bergfullar; som små stjerner förekommo öf husen på det fordom så själla fridhemmet Bethanien med den äffelige syskensfamiljen af Maria, Martha och den fromma Lazarus, hwilken war Herren så kär, att han återtog och lesde upp till Guds ära igen, efter att hafwa varit fyra dygn inom dödens portar.

Wi bleswo anwiste det ställe här på berget, derifrån Jesus skulle uppsarit till

himmelen igen, från sine betagne lärjungar; äfwen här hade menffliga prälet byggt ett kapell, men wi läto våra tankar icke begränsas af slutna hwall, nej! wi tänkte of den stora händelsen ha timat i det fria, med jorden, vår Jord till fotapall och det stora himlahwallswet till oändlighets portar. Det war wisserligen sannt, att vår föreställningsförmåga, hwarfen stördes eller afbröts af Englauppenbarelse, men wi kände kraften af den uppåtsträfwande himlaburne anden och det war of nog — sedan läto wi tankarne fasta ankar och kommo derwid på de eftergrundnings-betraktelserne, att om de lärde dragas med twiflets härstrån om det eller det ställets identitet (just det werfeliga rätta) bewarar i alla fall, punkten Oljoberget, himmelsfärdsberget minnet af Jesu sista uppenbarelse här på jorden och Jerusalem, ehuru redan byggt på Jerusalem's flere århundrandens Se-

Jerusalems ruiner, dock Jerusalem, den Christi-
stendomens ewiga medel- och utgångs-
punkten, den ewiga stora tempelsalen,
den ewige minnesstoden af och ester gu-
dasonens, den outgrundeliges lidande och
försonings död, här på jorden.

Solen började brännande kasta sina
strålar; wi återwände till staden bland
fluggorne, och öf mötte fluggor, leswan-
de mennisko-fluggor, wi komma till den
platsen, dit de olycklige spetelske hade sine
anwiste boningar. Wi gifwo dem med-
lidande och litet af denna werldens guld.
Ack! måtte wi gifwit det rätt och i Jesu
namn, så att de deraf rönte både andlig
och lekamlig wälsignelse. Afwen de ha
sina Englar i himmelen, afwen för dem
har Jesus lidit och dödt. Kanthända de
en gång äro mera renade än nu den an-
sedde bästa, bland de bäst uppburne lyck-
liga på jorden — de synas dertill ha
fått både anledning och betänketid.

Men wille wi närmare se och taga i be-
stämning den heliga grafwen och grafwens
kyrka; wi hafwa i förhand redan antyd-
t att de lärde fornsforskarna ej ansett, det
nu förewiste stället wara det rätta och jag,
för min del, kunde ej neka mig dela de-
ras tanke, ty de nuwarande ställena ligga
nästan midt i staden, något åt wester;
detta twifwel affswalar naturligtwis, be-
tydligt det fromma wetgiriga sinnet, som
så gerna will tro, utan twefan; emedler-
tid fästa dock munkarne, hwilka här tolka
för peligrimerne platsens märkwärdighe-
ter, uppmärksamheten på de, å några
ställen, nakna klippwäggarne och genom
trapporne nedåt, och den tränga ingångs-
dörren till grafwen, fördjupningarne i
muren och de alltid brinnande waxljusen
samt ställets dystra allwar — att det, i
alla fall, måtte ha warit klippgrafwar
och såsom sådane inger det ända min-
nesrif wördnad; deremot påtränger sig den

rifa marmorbeklädnaden, de wissjerligen sköna pelarradornes och de olifa, man kan säga, prackbyggnaderne af korpsästelsens kapell, den helige grafwens kyrka, den helige grafwens kapell och i grannskapet klostern samt slutligen den turkiske wakten, och motwerkar denna wördnad; ännu mera torde det fromma sinnet störas, då det önsfades mest näring, i påskwedan genom katholska festligheter och föregifne underwerk eller mystifikationes.

IV.

Dagen derpå hade wi bestämt oss till en utflykt på två dagar utom staden, och i god tid, woro wi på wägen till Bethlehem, hwilket ej ligger från Jerusalem mera än en nått förmiddagsresa. Om trakten kring Jerusalem är kall och ödslig, så är den, ju närmare man kommer Bethlehem, så mycket mera grönskande och isynnerhet gräsbärande, sjelfwa nejden antyder, att så wäl fordom som nu, fred-

liga herdar här kunna haft sitt närings-
lif och sjelfwa Bethlehem tyckes ännu i
denne dag säga, att det är ett fridhem
och att här, undan werldens bråk, prål
och prackt, kunnat födas den minste och
dock den störste bland jordens barn. Ge-
nast wid inträdet i den lilla staden, an-
das man friskare, ty allt är ljusare och
gästvänligare; eget nog, att här i Jesu
födelsestad, hafwa de christne mera sam-
lat och bibehållit sig än uti någon an-
nan stad i hela landet; kanhända ge-
nomeldar dem här Jesu barndoms sinne;
wäl det!

Här fördunklar ej twiflet, det fromma
sinnets sökande, här finner det bestämmt
hwad det söker: den lilla staden på sin
klipphöjd och wissjerligen ett ståtligt klo-
ster, en kyrka med all prydlighet, men
allt synes likwäl antyda en mera allwar-
lig prägel, ehuru wift ej heller här sak-
nas det menfkelige prälet, och när man

kommer ner till grottan, som är under kyrkans högaltare, hvilken grotta skall vara det besagde födelsestället "krubban", så framstår för pelgrimmens blickar på östra muren en marmorklädd nisch och inom en strålkrans af silfver står på latin: Hic de virgine Maria Jesus Christus natus est., (här blef Jesus Kristus född af Jungfru Maria.) Denna inskrift i och för sig sjelf, bortbläser allt det öfriga, liksom solen förbleknar skuggorne.

Från Bethlehem färdades wi till Hebron, Davids första residensstad. Den täflar i ålder eller anläggningstid med Salem sedan Jerusalem och med Damascus. Dess glansfullaste tid var före Jerusalems. Patriarken Abrahams minnen äro dermed innerligt sammanflätade och fortfara ännu hållas i värnadsfullt helgd. Mahomedanerne eller Turkarne, sätta till och med Abrahams minne framför alla andra af Guds folk och ha detsför tagit

hans griftställe dubbel-kulan wid Mamre i skyddande wård; de hafwa deröfwer byggt en moské och tillåta nästan ingen annan trosbekännare, att träda inom dess murar.

En ek, en gengångare från fordo, hwilken ser ut att länge trotsa förgängelsen, fallas ännu, i denne dag, Abrahams Ek och man anser sig wara berättigad tro, att den är en lemning af lunden Mamre eller åtminstone en ättling deraf. Alla resande sammanstämma deruti, att en äffeligare, skönare, mildare fridstjellsort icke kan finnas inom Israels land, och dertför tänker man sig så gerna, att Guds äffling der har bott och wistats, der mottagit gudabesök, der bedit för de olycks- och straff-wärda Sodomiterne, samt der fattat tanken om så mycket gudibehagligt, bland detta, ej del mindsta, att af lydriad för Guds befallning, offra sin enda, kära son på Moria, nu

tullen bredwid Zion. Skulle, då man beträder dessa nejder, då man hwilar under denna ek, ej minnet af en sådan man, obetingat sätta wördnadens och gudibehaglighetens känslor i swallning? jo wisseligen!

Men wi måste och nu lemna detta Paradis, för att till en början nästan se motsatsen: just icke de uppskickande grunden af Sodom och Gomorra, men trakten derifrån, wi skulle till döda hafwet. Vår wäg fördes nu mellan stela bergfullar och efter en stig, sållad med lösa, glatta undanhållande stenar, hwilka stundeligen hotade hästarne med fall; lägg då dertill solens brännande hetta och man skall finna att vår belägenhet ej just war den trefligaste. Sluteligen uppnådde wi döda hafwets strand. Åh! hwilken sjörymd med nakna ödsliga stränder, ej en enda wårt, om ej den som näres af bitterfältets wätska, ej ett enda fiskstim, ej

en enda sörmande fågel, knappt en i luften kretsande skrikande rosfågel, ej en enda farkost eller båt, som plöjer des vta och wid des sydliga kust läget för de förstörda städerne Sodom och Gomorra och i sydosten, boplatsen för de verdensföraktande, från alla samhällen sig skiljande Gäséerne; en sträcka svartgrå kala hvarja bergskedjor samt der bakför i Edomeén, ett land fordom högt i bildning och byggnadskonst, ja sjelfwa Babylons sönderfallne grusande, tusenåriga ruiner, med mosja på, af tistel och törne genomvärt och tillhåll för fäorne af djuren: hyenor, lejon, tigrar och ormar, alla i wildaste strider med hwarandra; wist ej underligt, att sinnet blef fördystrat, men wi wilja derfor nu wända oss härifrån och söka det sköna heliga minneswärda, uppåt äfwen här åt nordén! Wåra mödor belönades och rikeligen: wi närmade oss nu till fruktbarande nejder, till wackra löf-

wärter: träd och buskar; bland dem upple-
tade wi snart den mångomtalade Isra-
els lands sällhet, wi mena floden Jor-
dan; kommande från Genezareths sjö,
utur bergfällor derofwanför, kretsar och
flingrar han sig genom landet, bland
yppiga grönklädda stränder, ja han tyc-
kes genom sina många tvärbugter welat
så gerna dröja, och göra sin bana dub-
belt så lång, innan han nedgår i sin
graf, i döda hafwets djupa dalar.

Wi woro dock ej ensamme här wid
floden: der ropades, badades, plaskades
och hemtades watten i alla buskinår; Pe-
legrimer, långwäga främlingar samt äf-
wen af landets innewånare, isynnerhet
Judarne, hysa den ljuswa förmodan, att
här genom badning, i den "heliga floden"
återwinna en förlorad helsa, och till de
sjuklingar, som sjelfwe ej mäktat komma
dit, hemföres watten i stora förwaringss-
kärl.

Med möda kunde wi wälja oss ett en-
samt ställe, der äfwen wi njöt ouppfrisk-
ning, badande, renande våra kroppar ef-
ter dagens qvalm och resans damm; wi
måste och erkänna, att det war en re-
staurations öfwer alla restaurationer.

Solen kastade emedlertid sina sista strå-
lar på Moabs berg, den kastade wißt
dem också på Moses okända, men der
någonstädes warande gras, den förgylde
ännu längre bort i syden, Sinais dystra
hjesa, den gaf oss nog en kys på "Sewe-
bergen" i vårt kärå nord!

Wi som alla de andra uppreste nu
våra tälthyddor på närmast behaglige
mark efter stranden; det blef ett läger ej
så litet, ett frideus läger af blandade,
långt i hembygder, från hwar andra skilj-
da nationer, ja kanhända från Archan-
gels eller Spetsbergens grannskap, från
Afrikas brännande öknar, ja från bröder-
ne på andra sidan det stora hafwet.

Nattens frid i ett annat asseende, war dock måttlig, ty utom blandadt bråk och språk, till och med en skrällande musik, woro oc nattliga små flygkråk i farten; man måste wara temligen känslolös, för att ej blifwa twungen, att sig bewakande och försvarande, hålla dem fällskap.

Men morgonen randades, tälten nedtogos, glada blandade sänger hördes och halft wemodige, lösseto wi våra blickar från den heliga floden. Wisligt förespeglade wi oss, att ej en dagsresa härifrån, wore det ställe, der Johannes fordom döpte bland andre, den störste af Jordens söner, Honom med den flaxande älsfeligaste dufwan öfwer sig och med den witsordande rösten utur skyn.

Wi gingo förbi det ställe, som föregafs warit Jericho, nu ett dåligt näste; sågo wi eller sågo wi icke, stenblock efter de för Josuas trumpets skall ramlande murarne? Wi färdades nu uppåt mot

Jerusalem (Jordan, nära döda hafwet, ligger omkring 1000 fot lägre än Jerusalem) genaste vägen. Bewarade från allt här stundom ännu förekommande öfwerwåld, nöjde och glade och i god tid innan aftonen, helsade wi vårt herberge igen. Sedan wi hwilat litet, så gingo wi till Gethsemane, helsade der den bleke månan, de långa skuggorne och nattens klagande fåglar. Wi försänkte öf der i stilla djupa betraktelser och warma böner; den aftonen, den natten war obeskriflig och oförgätlig i flere än ett afseende.

Hade wi ej förut gjort öf litet wälbekante med turkiske wakten för att komma in genom de tillslutne Stadsportarne, så hade wi fått tillbringa der allt till morgonen, ej så alldeles stärkande för den kommande dagen; war sista i Jerusalem.

V.

Denne dag använde wi att besöka de

Christna kyrkorne, fyra till antalet, klo-
stren och en och annan synagoga. Öf-
werallt bemöttes wi med mycken wälwilja;
också sökte wi lewna litet bidrag i stål-
let; må det wara gifwet i samma anda
och hafwa samma wälsignelse som En-
kans skärf i offerkistan.

Wi böra ej undgå serskildt nämna de
så sköna ögonblick wi njöto hos nuwa-
rande Christna Protestantiska biskopen Go-
bat, Schweizare till nationen, en man
med mycken värme i sin sak och i sitt em-
bete, han sade just att här i Jerusalems
borde wara christendomens största Mis-
sionsanstalt, här med urminnena rundt
ifring sig och med tillgång på flere he-
lige urkunder samt trädande på den he-
lige marken, der christendomens förste man,
fordom wandrat lidit och dödt — hade
biskopen ej rätt deruti? jo wist!

Wi böre ock uppgifwa att staden nu-
warande folkmängd uppgifwes sålunda:

13,340 själar eller personer, hwaraf 4000 äro mahomedaner eller Turkar, 2040 österländska, 1300 westerländska christna, och judar de öfrige 6000, denne folk-mängd har fördelat sig så, att armenierne (en afdelning christue) bo inwid och på delar af det gamla Zion, de öfrige christna i stadens återstående norra del, äfwen kring den helige grafwens kyrka, judarne hopträngde uti dalen mellan Zion och Moria med, i anledning deraf, högst otrefliga bostäder och mahomedanerne uti hela nordöstra och den öfriga delen af staden eller det gamla Akra och Bezetha.

Så war den sista dagen till ända, wårt beslut war fattadt, att heldre än utjätta oss för de ströfwande, röfwande och således ogästvänliche innewanarena norr in i landet, så gjorde wi som flere före oss, reste till Jaffa igen, derifrån med ångbåtslägenhet till Carmel och vidare

till Galiléen Jesu barndoms och ungdomsort.

Den sista morgonen grydde, den sista dagen kom, de sista ögonblicken i Jerusalem; förunderliga band: wi skulle ju börja wända oss åter till de kära hemmen i nordnen och ändå, efter ett så kort wilstande här, kände wi ganska märkbart, ja djupt swårigheten, att skiljas från Jerusalem; hwad mände detta betyda? icke har här mött oss några brusande nöjen, några stora beqwämligheter (comforts), någre dråpelige konstens werk? nej! nej! men du heliga stad, du ensamme på jorden, du christendomens wagga, du christendomens medelpunkt, du den ewiga fyrbåken för alla lifwets werldsseglare du den ewiga landternan för ljusets wänner — du hade blifwit oss mäktiga kär!

VI.

Men sista bandet skulle nu slitas, wi gingo genom stadsporten; huru gerna wil-

le jag icke se tillbaka på de gråa murar-
ne, på Oljebergets öfver stadens "tinnar"
framskjutande kullar, på det gamla Zion!
synkretsen astog likväl allt mer och mer,
och vägens frökning och sänkning mellan
bergkullarne gömde till slut allt — allt —
med stor möda och ansträngda krafter,
upphann jag åter den öfrige karavanen.

Sluten och såordig fortsatte jag färden
tills den välgörande sömnen sökte för-
lifa allt; straxt på andra eftermiddagen
woro wi i Saffa igen. Lyckligtwis fin-
go wi genast ångfartygslägenhet med en
kustfarare till den lilla staden Cajpho
nära Akra, det romerska Ptolomais, (märk-
värdigt äfwen i sednare tidens frigshis-
toria) och begåfwo oss till lands på wan-
dring igen; som hastigast gästade wi i
klostret på det närliggande Carmels berg,
hwilket berg förwarar sitt största min-
ne från profeten Elie tid: här wistades
han ganska mycket, här hade han sin pro-

fet-skola, här på höjden i det höga luftiga, ansåg han sig med rätta vara närmare himmelen, här såg han medelhaftets wredgade wågor å ena sidan twungne att skingras, sedan de i wildt skum törnat mot bergets wäggar, och på den andra, stormarne från landet klyfwas af bergets hjesja: stnebilder af hwad den orubbeliga kraften, ja anden förmår!

Länge kunde wi icke få stadna här, wi skulle ju inåt landet till Jesu barndoms- och ungdomshem, Galiléen.

Sedan wi nedstigit af berget fannade oss en tjock dyster skog; det war, som skulle wi kommit i dödens och glömskans dal, men wi skulle ju här börja lefwa på nytt, ett nytt minnenas lif. Wi framkommo nu på öfre ändan af slätten Desreel på grekiska Esdrelon, Megiddo, högst märkwärdig i folkens historia, ty här har flere än en gång slutit mycket menniskoblod, från och med kananeernas nederlag mot

Israeliterne (Dom. b. 4) till och med Napoleon den 1:sta, Europasthronskafares, seger öfwer turkarne; sjelfwa uppenbarelsebofen profeterar om strider här, i des 16 Cap. 14, 16 v.

Som wi hade mächtigare dragningskraft, än stadna wid betraktelser öfwer detta förödelsens fält, gåfwo wi en stillsam suck för de här, efter de olika striderne, hwi-lande kämparne och fortsatte färden framåt till Nazareth, ännu en stad, obetydlig i storlek, men med sina kära minnen, hwaröfwer sjelfwa barnen derstädes syn-tes litet stolta: de wisade öf med en werklig synbar förkänsla stället der Engelen uppenbarade sig för Maria, der hennes bostad skulle warit samt Josephs werkstads plats och källan utanför staden. Sjelfwa punkten för dessa händelser må wara säker, den rätta eller mindre säker, så woro wi dock, i alla fall, under det himlahwalf, ja inom den krets, der Je-

fus såsom barn hade lefvt med andra små
snälla ofskyldige sine kamrater, der hans
ungdom gradwis utbildades och, der den
mäktiga anden först yttrade sig wid mån-
get älskligt samtal med den vördade
modren och der han sig utvecklade äf-
wen som man, wid 30 års ålder, en wac-
ker dag, utan att som wi då wi skola
bortflytta, behöfwa wanlig förberedelse
eller utstyrsel, lemnade den förstummade
modren för att gå sådana skiften till mö-
tes, i jemnförelse hwartill den största frigs-
hjelte, sjelfsuppoffrare eller heligaste anjed-
de martyr, är ett "grand", mindre än intet.

Wi lemnade Nazareth och togo en li-
ten omwäg till Thabor, förklaringsber-
get. Ej war det underligt, att Petrus
intagen af både himmelsk och jordisk glans,
wille här dröja och "göra tre hyddor" ty
i sanning är icke utsigten härifrån mång-
skiftande skön: å ena sidan i bakgrunden
medelhafwets blånande rymd, genom mel-

lanliggande höjder afbrutne i skiljde delar, Esdrelons, ja Sarons slätter; nära wid foten det tillä Rain, der Jesus återgaf det förjande modershjertat det bästa hon haft, sin älskande fromme lofwande son, och på den andra sidan en den herrligaste tafla af Genezareths sjö, framflymtningar wid olika krökningar af den älsfelige floden Jordans af solens strålar belyste silfverband, Tiberias stad, Nazareths kullar, Canan i Galliléen och ett himlahwalf hwarunder Jesus uppträdt så många gånger, de möjbelupna ruinerna af hans egentliga bostadsort Capernaum, af Bethsaida, Chorazin, de ewigt stående minnesstaderne af de 8 jalligheternes berg, eller der Jesus höll sin herrliga bergspredikan och berget der han ester sin uppståndelse kom till de församlade 500 män, sina 11 lärjungar, förutan oräknade qwiunor och barn; de wiste icke hwarifrån och huru han kom, de sågo

honom och hörde honom och lika förunderligt under det deras hjertan woro som mest beinnande, förswann han åter. Så med utsigten från Thabor och lägga wi härtill, i det blånande fjerran, bakom ödemarkens berg, minnen på minnen: den stora i paradisiska löfdungar belägne staden Damascus gamlare än Jerusalem och Hebron; ty patriarken Abrahams redestwen Eleasar war enligt 1 Moseboks 15 Cap. v. 2 derifrån, Mesopotamien Abrahams födelseland, ja sjelfwa paradiset, men sedan syndafallet förwildade mark mellan floderne Euphrat och Tigris och, ända längre bort Araraths berg, der Gud lät Noachs ark stadna och en ny kedja af människoslägtets tidsåldrar börja — lägg tillsammans allt detta och Thabor är och blir ett förklaringsberg och en fär hwilopunkt för långwäga, ofskande wandrare! — men icke kunde wi ändå wända om utan att se Genezareth's

sjö och utan att icke låta oss kyskas af des wäna böljor; wi wandrade alltså widare framåt och kommo sluteligen dit; wi tältade oss wid stranden. Då låto wi våra blickar löpa kring alla des närliggande trakter och våra tankar jäfwa i det herrligaste minnespel: wi tänkte oss huru ofta Jesus vår Frälsare kretsade på denna wattenspegel eller der lät sin bild wisa sig, från och med Petri fiska fänge då denne och flere kallades, att dådanester blifwa menniskofiskare, till och med då Jesus efter sin uppståndelse, wifade sig talande och synbarligen åt med de betagne Lärjungarne, huru ofta han här för samlade folkstörors påträngande, hwilka längtade, att få höra hans ord, måtte lägga ut från stranden och tala från båtarne samt alla här i trakten af Honom till Guds ära och de troendes bewisning gjorde underwerk och nu war allt öde, ej en enda seglare, knappt en roende, syntes på denna sjö, blott någre mindre flockar sjöfågel, och någon spejande flugande roffogel, tyktes wilja ännu quardröja.

VII.

Men allt är ändligt så uppbröto wi oss från den wänsfälla stranden, återwände genaste wägen, sträfwande och kommande sluteligen till Libanon, nästan ändpunkten på vår resa i

Palestina: Förgäfves sökte wi här deß ceder-
skogar, någre flockar här och der af åldrige träd
wisade ännu hwar den gamla stammarken wa-
rit. Jerusalem's tempel med deß cederbjelkar
finnes ej mera. Stormen tyktes deremot, fly-
gande öfwer trakten, förkunna eller besegla den
store tempelbyggarens Salomos witsord: **allt**
är förgängligt under Solen.

Wi närmade öf nu Bairut, fordom Berothie,
stor handelsstätt, hwarifrån waror med ka-
rawaner sändes till och från Damascus och
sedan in i landet allt mot Thibets och Per-
siens landsändar.

VIII.

Wi uppgjorde wår hemreseplan sålunda: med
den wanliga Ångbåtslinien, från Egypten och
Constantinopel, till någon af de grekiska öarne,
derifrån till Athen. Wi wille se det unga
Grekland och, isynnerhet den plats der Paulus
af andans ingiswelse och kraft, förwånade och
skakande upprörde en hwar af Bedamöterne af
det landets, man kan falla, på den tiden, Werl-
dens wisshets Domstol (se Apostl. Gern. 17 Cap.
22 v.) med förkunnande om den okände gu-
den och om den han sändt hafwer.

Sedermera tänkte wi resa med dylit Ång-
båtslägenhet till Italien: Benedig eller Triest,

derifrån med ångfärd genom Tyffland och der-
efter öfver vår hemsjö Österfjön, hvar och
en till de wäntande sina.

Wid framkomsten till Bairut, märkte wi ty-
deligen, att wi befunno oss i en stor rörelse-
stad samt att det tillika war ändpunkten af det
bibliska landet och af Österlanden: Europeiska
ångbåtar och Europeiska ansigten, drägter och
tungomål, tycktes wara flertalet af främlingar
på den stora werldsmarfnaden, der på platsen.

Wi fingo snart nog lägenhet till ön Syra
och derifrån till Athén; det blef således att,
så fort som möjligt, göra oss resfärdige och
slutliqwidera, men det blef just ingen lätt sak,
må mina läsande wänner tro, att kiljas wid
vår tolt, icke för penningens skull, ty derom
war ordentligen accorderadt och snart uppgjort
till fullkomlig belåtenhet å ömse sidor, men
se! den redbare, aftade, kändomsrika upp-
märksamme mannen, hade öfvergått från be-
tjenande till rådande, skyddande wän; genom
hans kloka, ansedda, respekterade medlande upp-
trädande och bemötande, hade wi troligen und-
gått mera än en fara. Wi hade ej lidit det
mindsta intrång i vår säkerhet i det landet
ej främmande för röfwerier, ja för mordbisto-
rier af dräggen bland Beduiner på hwilka,

det kan lämpas, hwad som säges i 1 Moseb. 16 Cap. v. 12. Näst förhuen, som wi hemburo wårt warmaste tackoffer, woro wi skyldige denne man tolken, det öfriga, det war således mycket påkostande, att skiljas wid honom. Med förnyade warmaste handtryckningar och tårade ögon, lemnade wi honom, i yttersta stund, qwar på stranden. Wå han lika säkert och kraftfullt wänfast, leda och skydda många främlingar dylika som wi, okända med allt i det aflägsna landet! Snart war han för oss försvunnen inblandad uti den öfrige allmänheten på bryggan! nu war första bandet lossadt, landgångarne indrogos, landfästtågen aflastades och inhalades, fartyget gjorde sin afstedshälsnings halvcirkel, den stummande wägen började klyfwas, hamnen, Staden förbleknade gradwis i det sig öfande fjerran — ännu syntes Carmel och ännu bättre det närmare belägne Libanon, men äfwen de sänkte sig snart till blågrå strimmor och — stuteligen utdago äfwen de i syncirkeln allt. War nu war färd i det förlofwade landet blott en skön, men wemodig dröm? rifa minnen sade wäl annorlunda: wi hade varit i Jerusalem, i Bethlehem, Hebron, Nazareth, på Thabor och wid Genezareths och Jordans stränder, ja, på flera trakter i det förlofwade landet, i Canaans land! men om tid, minne och åldrar förblekna något, alldrig glömmet jag dig Jerusalem, det ewigt grönskande Ojoberget, och icke eller de öfwer all beskrifning sköna, höga, allwarliga mänskensstunderne i Gethsemane!!!

Innehåll.

- I. Ankomst till Saffa.
- II. Resan derifrån till Jerusalem.
- III. Framkomst och skildringar om staden, Solgatha, Den helige grafven, Gethsemane, Oljoberget m. m.
- IV. Utflugt till Bethlehem, Hebron, Döda Hafwet, Jordan och återfärd till Jerusalem.
- V. Besök i kyrkor, kloster m. m.
- VI. Återresa till Saffa och vidare skildringar öfver färden till Carmel, Nazareth, Thabor, Genezareths sjö eller Tiberias Haf m. m.
- VII. Återresa från Genezareth till Libanon och Bairut.
- VIII. Plan för hemresan till Norden; afresan, skildring deraf, slutberättelser.

För de af denna lilla Bokens läsare, som icke hafwa varit i tillfälle att känna:

Palestinas Geografi

meddelas, att detta landet ligger i Asien wid östra ändan af Medelhafwet samt att det, i allmänhet, är ett bergigt kustland, i längd omkring 26 Sw. mil, bredd i medeltal 10 och till areal omkring 260 Swadratmil — eller ungefär 20 Sw. mil mindre än Stora Skopparbergs län eller landskapet Dalarne.

Öf de Israelitiske konungatiderna, woro dess gränser ännu mera widgade.

Rättelse:

Sid. 32, rad 2, står: njöt uppfriskning; läs: njöto uppfriskning.